

PENYAGOLOSA – 2003

29 i 30 de novembre de 2003

Seccions de Cultura i de Senders. AE Talaia

Horari aproximat

Dissabte, 29 de novembre

Sortida de Vilanova i la Geltrú	8,00 h
Parada a l'Àrea de Servei de Benicarló	9,45 h
	10,30 h
Vistabella del Maestrat. Dinar i visita	13,00 h
Sortida cap a Sant Joan de Penyagolosa	19,00 h
Sant Joan de Penyagolosa. Visita, sopar i dormir	19,30 h

Diumenge, 30 de novembre

Sant Joan de Penyagolosa. Esmorzar	7,30 h
Sortida cap al cim del Penyagolosa	8,30 h
Cim del Penyagolosa	10,30 h
	11,00 h
Xodos. Visita i dinar	13,00 h
Sortida cap a Vilanova	16,00 h
Vilanova i la Geltrú	21,00 h

Notes

Aquests horaris, llevat de l'hora de sortida de Vilanova, només són orientatius i pot ser que es modifiquin d'acord amb les circumstàncies.

El dissabte dinarem al restaurant El Dau de Vistabella del Maestrat (carrer Ramon Salvador 2, telèfon 964389025). El preu aproximat són 13 euros (s'han de pagar al mateix restaurant).

El sopar, dormir i esmorzar es farà al santuari de Sant Joan de Penyagolosa (telèfon 964 760 909). Tot això juntament amb el viatge s'inclou en els 35 euros que s'han abonat en fer la inscripció. Els qui dormen en lliteres han de portar el sac de dormir. Els qui dormen en habitacions hauran d'abonar la diferència.

El dinar del diumenge el farem al restaurant Casa Anna de Xodos (plaça de la Font 5, telèfon 964 370 157). El preu aproximat són 18 euros (també s'ha de pagar al mateix restaurant).

El número del telèfon mòbil de la Secció de Senders és 680 102 567.

PENYAGOLOSA – 2003

29 i 30 de novembre de 2003

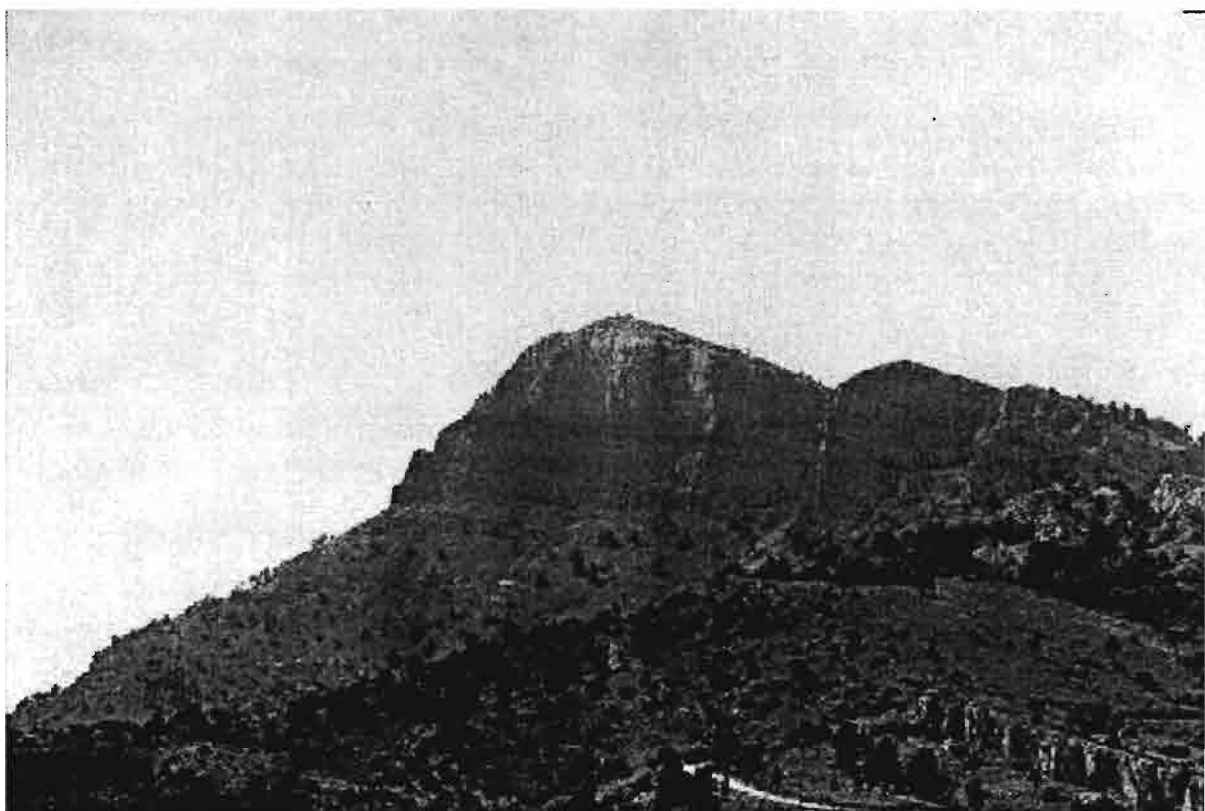
Seccions de Cultura i de Senders. AE Talaia

EL MASSÍS DEL PENYAGOLOSA

Penyagolosa és terra de frontissa. És una frontissa física i frontissa cultural. Físicament, el massís del Penyagolosa separa les valls del Millars, sotmeses a la clara influència mediterrània, de les terres altes del Maestrat i de la serra de Gúdar, on la continentalitat és més acusada. Penyagolosa està assentada, a més, a cavall de terres de repoblació catalana i aragonesa. Dues llengües i dues cultures. També, dues unitats administratives: les terres del nord-oest del massís es troben dins d'Aragó, mentre que la major part del territori es troba al País Valencià.

És Penyagolosa la fita meridional del Maestrat històric i al seu massís hi conflueixen les comarques de l'Alt Millars i l'Alcalatén, junt amb les veïnes terres de l'Aragó. S'anomena Maestrat a la tinença que fou del Mestre de Montesa que s'estén des de Penyagolosa fins a Vinaròs, en terres de l'antic Regne de València. No té cap fonament estendre la denominació de Maestrat –i menys encara la de *Maeztrazgo*- als Ports de Morella ni a les terres veïnes de l'Aragó.

Penyagolosa es troba en la confluència de Sistema Ibèric amb les Serralades Costaneres Catalanes. Confluència orogràfica i també biològica: cruïlla orogràfica, altitud elevada i proximitat a la mar, ofereixen un refugi a espècies septentrionals, relictos d'èpoques més fredes que les actuals. Els prats i els boscos de Penyagolosa, juntament amb els animals que en ells hi habiten, conformen un paisatge natural únic al País Valencià.

L'altitud màxima de la zona és el tossal del Penyagolosa, amb els seus tres cims, que assoleix 1814 m en el seu punt culminant, a tan sols 40 km de la mar. És tradició entre geògrafs i excursionistes, prendre Penyagolosa com el cim més enlairat del País Valencià, per més que el Cerro Calderón (1836 m), per on passa la ratlla entre Aragó i el Racó d'Ademús, als estreps de la serra de Javalambre, el supera en altura.

Els paratges de Penyagolosa han estat des de ben antic emblemàtics per als excursionistes de les terres valencianes, especialment per als de les comarques del nord, i als seus boscos s'hi ha celebrat multitud d'aplecs i campaments socials. Les cingleres del pic són també un clàssic de l'escalada, i compten amb més d'una dotzena de vies obertes en la seva roca calcària.

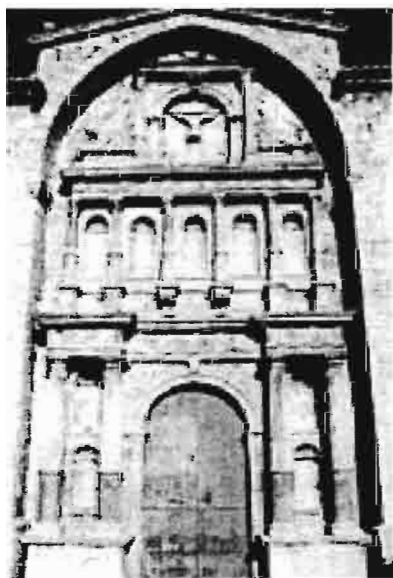
* * * * *

VISTABELLA DEL MAESTRAT

És la població més enlairada del País Valencià (1246 m), emplaçada en una carena al centre del gran arc traçat pel riu Montlleó. Els congostos del Montlleó i els seus afluents dificulten les comunicacions amb gran part de les poblacions veïnes.

D'origen musulmà, Cavanilles la cita com Vistabella de Culla, a la setena de la qual va pertànyer des de la conquesta. Fou senyoriu de Balasc d'Alagon des del 1235 fins a la seva mort en quan va passar a sa filla Constança, casada amb Guillem d'Anglesola. Van ser ells qui li donaren carta de població el 3 d'abril de 1251 i el seu fill qui la va vendre a l'orde del Temple el 27 de març de 1303. Com moltes de les possessions dels templaris, a la seva dissolució passa a poder de l'orde de Montesa, sota el senyoriu de la qual romangué fins el segle XIX. Així doncs, el terme de Vistabella forma part del Maestrat històric.

Fou una població molt important durant l'Edat Mitjana, però a finals del segle XIV va entrar en un elevat endeutament que va acabar amb la seva despoblació en 1381. Malgrat tot, i per acord del mestre de Montesa, fou poblada de bell nou el 28 de maig del 1382. La població va viure una època daurada entre els segles XV i XVII, en temps de l'esplendor del comerç de la llana. D'aquesta època data la seva església i bona part del casc urbà i de les ermites i masies dels voltants.

Al segle XIX, Vistabella va viure intensament diversos episodis de les guerres Carlines, fins i tot fou quarter general del pretendent. El 1873 s'hi establí una impremta de la qual sortiren diverses publicacions amb el segell carlí.

Del seu passat arquitectònic cal destacar l'església parroquial, dedicada a l'Assumpció de la Mare de Déu, obra renaixentista de Joan Anglés que impressiona per la seva grandiositat en una població tan senzilla. Del castell i la muralla en roman ben poca cosa: alguns trams de les muralles que formen part de les actuals cases, un parell de portals que ara són carrers (el del Forn, el de Sant Roc) i alguna torre.

El castell de Boi és un impressionant castell roquer enlairat en el pic d'un cim. De gran importància per a la setena de Culla actualment està en ruïnes tot i que encara es pot veure la traça de les distintes estances. Al seu peu, hi ha l'ermita de Sant

Bartomeu, de gran bellesa, però també totalment arruïnada.

Fora de la població també hi ha els santuaris de Sant Joan de Penyagolosa, el de l'Estrella, ja a l'Aragó, i el pont renaixentista sobre el Montlleó. A més, dispersos per tot el terme, hi ha multitud de masos amb segles de vida.

A ponent i a tramuntana del poble, el pla de Vistabella és un *polje* (una plana enfonsada, envoltada de muntanyes) on les aigües superficials s'aboquen a la bassa del Quinyó, un engolidor natural que és l'únic desaiguament de la plana. Ben a prop hi ha el Bolavar, un bosc ben espès de pins i roures, emplaçat entre el pla i el congost de Montlleó.

* * * * *

SANT JOAN DE PENYAGOLOSA

A l'ombria de Penyagolosa, Sant Joan és un santuari (1275 m) que recull tradicions seculares i és cap de nombrosos pelegrinatges des dels pobles veïns el més conegut dels quals és el dels Pelegrins de les Useres.

La seva hostatgeria, que es troba en actiu i durant els caps de setmana acull els viatgers que s'hi atansen, ocupa l'antic convent de Sant Joan de Penyagolosa o de la Font Coberta, del segle XII, encara que ha sofert diverses modificacions fins el XVIII. A més de l'església hi ha diverses estances ben conservades, amb murals i bells sostres de fusta.

Sant Joan es troba al fons d'una petita vall envoltada de tossals, on els boscos dominen el paisatge. Els pinars de Sant Joan, ombrívols i extensos, van cobrar fama entre els viatgers del segle passat.

* * * * *

XODOS

Un cingle limita per tramuntana el petit tossal sobre el qual els antics bastiren el poblet de Xodos (1063 m). Les cases més altes s'aboquen al vertigen del roc extraplomat i aguaiten el buit als seus peus mentre que la resta del poble davalla en forta costera formant un parell de carrers i traçant unes placetes impossibles. No hi ha molt més i això és prou: el poble més menut de Penyagolosa i un dels més bonics de tot el País Valencià. Al seu peu, una horta estreta dibuixa una aparença de plana envoltant el poble.

El poble és d'origen àrab. Formava part de la tinença de l'Alcalatén. Des del segle pertanyé, cedit en feu per Jaume I, al senyoriu dels Urrea. Eximén Urrea donà carta pobla a dos veïns cristians el 17 de juny de 1292, donant el lloc a delme i primícia i establint l'ús del Fur d'Aragó. Posteriorment passà als comtes d'Aranda i als ducs d'Híjar.

L'església parroquial està dedicada a Sant Pere. La població degué d'estar totalment emmurallada però només es conserva que la torre de

l'homenatge i una altra coneguda com el Callís situada al peu de l'església, formant un passadís en angle.

Des de les finestres del poble s'albiren el Penyagolosa i el Marinet, els tossals mítics que tanquen l'horitzó de ponent. Per migjorn, la Lloma Bernat, erma i ampla, matisa l'influx suau de les marinades.

El terme és un caramull de tossals i de barrancs, on els bancals amb prou feina s'han guanyat un lloc entre el carrascar. Es tracta d'uns carrascars espessos, que van recuperant el seu espai a mesura que els masovers se'n van anant i els bancals queden erms.

* * * * *

BIBLIOGRAFIA

- ** Penyagolosa. Mapa i guia excursionista.
Mapa escala 1:30.000
Editorial Alpina. Barcelona (1999)
- ** <http://www.uv.es/~fjglez/pais/alcalaten.html>
- ** http://webs.ono.com/usr006/penyagolosa_vb/

Agustí Poch
Novembre 2003

